

ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА

ГЕОГРАФІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

КАФЕДРА ГЕОГРАФІЇ УКРАЇНИ ТА РЕГІОНАЛІСТИКИ

СИЛАБУС

навчальної дисципліни

ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ НАВЧАЛЬНИХ ЗАНЯТЬ З ДИСЦИПЛІН ГЕОГРАФІЧНОГО СПРЯМУВАННЯ

Вид дисципліни (за компонентом ОП): обов'язкова

Освітньо-наукова програма: Географія

Спеціальність: 106 Географія

Галузь знань: 10 Природничі науки

Рівень вищої освіти: третій (освітньо-науковий)

Назва факультету, на якому здійснюється підготовка фахівців за вказаними освітньо-професійними програмами: географічний

Мова навчання: українська

Розробник:

завідувач кафедри географії України та регіоналістики, д.геогр.н., професор
Костащук Іван Іванович

Профайл викладача:

[http://www.geoukr.chnu.edu.ua/index.php?page=ua/02personnel&data\[1594\]\[caf_per_s_id\]=95&commands\[1594\]=item](http://www.geoukr.chnu.edu.ua/index.php?page=ua/02personnel&data[1594][caf_per_s_id]=95&commands[1594]=item)

Контактний телефон: (0372) 58-48-47

E-mail: i.kostaschuk@chnu.edu.ua

Консультації:

Вид консультацій	День проведення	Час проведення
Очні консультації	вівторок	13.00-14.00
Онлайн-консультації	вівторок	14.00-15.00
Очні консультації (за попередньою домовленістю)	понеділок	До 13.00
	вівторок	15.00-16.00
	середа	До 13.00
	четвер	До 13.00
	п'ятниця	Не проводяться

1. Анотація дисципліни (призначення навчальної дисципліни):

Вивчення обов'язкової навчальної дисципліни «Організація і методика проведення навчальних занять з дисциплін географічного спрямування» здійснюється відповідно до освітньо-наукової програми «Географія», спеціальності 106 Географія, галузі знань – 10 Природничі науки. Предметом вивчення навчальної дисципліни є процес формування географічної компетентності здобувача освіти та виховання його особистості засобами географічної освіти. Результатом навчання є формування у здобувачів освіти науково-світоглядних уявлень про організацію освітнього процесу з географії у закладах вищої освіти та форми організації навчально-пізнавальної діяльності здобувачів освіти, його різноманітність, закономірності розвитку та просторову диференціацію.

Навчальна дисципліна «Організація і методика проведення навчальних занять» вивчається в першому семестрі першого року підготовки і за структурно-логічною схемою пов'язана з асистентською практикою. Програма навчальної дисципліни містить два змістових модулі.

2. Мета навчальної дисципліни:

засвоїти теоретично і оволодіти практично методикою організації і проведення занять з географічних дисциплін у закладах вищої освіти, ознайомитись з формами організації навчального процесу та сучасними технологіями навчання. Дисципліна забезпечить професійно-методичну підготовку майбутніх викладачів географічних дисциплін.

3. Завдання курсу:

- засвоїти та оволодіти методикою викладання географії у вищій школі;
- вміти застосовувати різні форми та види викладання предмету у вищій школі;
- ознайомитись з новітніми технологіями та засобами навчання;
- вміти застосовувати різні форми та види викладання предмету у закладах освіти;
- здатність орієнтуватися у світовому й національному географічному освітньо-науковому просторі в контексті необхідності постійного розширення і актуалізації географічних знань для підвищення професійної майстерності;
- удосконалити фахові (географічні) знання задля їхнього застосування в навчальному процесі в закладах вищої освіти;
- вміти застосовувати сучасні інноваційні методи навчання, різні форми пізнавальної діяльності здобувачів вищої освіти;
- набути здатностей застосовувати засвоєні географічні і психолого-педагогічні компетентності, знання сучасних методик для формування загальних і предметних компетентностей та здійснення міжпредметних зв'язків географічних дисциплін;
- аналізувати сучасні тенденції розвитку географічної освіти.

4. Пререквізити: Навчальна дисципліна «Організація і методика проведення навчальних занять з дисциплін географічного спрямування» вивчається в першому семестрі першого року підготовки. Ефективність

засвоєння курсу базується на результатах вивчення навчальних дисциплін на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти «Методики викладання географії» та «Методика соціально-виховної роботи в сучасній школі» та доповнюється результатами вивчення навчальних дисциплін «Методика викладання географії у Вищій школі» та «Педагогіка і психологія вищої школи» на другому (магістерському) рівні вищої освіти.

5. Результати навчання:

У результаті вивчення дисципліни студенти повинні набути такі **фахові компетентності**, як:

ФК 03. Здатність здійснювати науково-педагогічну діяльність у закладах вищої освіти в області географії та суміжних галузях.

ФК 05. Здатність дотримуватись етики та правил академічної доброчесності в наукових дослідженнях та науково-педагогічній діяльності.

Програмні результати навчання:

ПРН02. Володіти методологією природничо- та/або суспільногеографічних досліджень, застосувати її у власній науковій діяльності та викладацькій практиці.

ПРН 07. Розробляти і викладати навчальні дисципліни, дотичні до предметної області географії, обґрунтовано обирати та ефективно використовувати сучасні освітні технології, методи й засоби навчання у закладах вищої освіти та інших установах і організаціях, що здійснюють підготовку фахівців у сфері географії, природокористування та регіонального розвитку.

ПРН 08. Інтерпретувати філософську методологію пізнання, ключові засади професійної та наукової етики, систему морально-культурних цінностей, дотримуватись у професійній діяльності принципів соціальної відповідальності та громадянської свідомості.

Після вивчення курсу, здобувач освіти буде:

Знати:

- теоретичні основи методики викладання географії у закладах вищої освіти;
- основні форми організації навчального процесу у закладах вищої освіти;
- методи навчання географії та її матеріально-технічної бази;
- форми організації навчально-пізнавальної діяльності студентів, їх різноманітність, закономірності розвитку та просторову диференціацію, принципи побудови та структурно-логічну схему вивчення географії; закономірності засвоєння здобувачами вищої освіти системи географічних понять та формування у них географічних компетентностей;
- методики навчання окремих навчальних дисциплін та позааудиторної роботи;
- особливості застосування системи методів розвивального навчання географії та їх поєднання в процесі викладання.

Вміти :

- застосовувати різні форми та види викладання предмету у закладах вищої освіти;

- організувати роботу здобувачів вищої освіти за рівнями засвоєння навчального матеріалу та застосовувати методи діагностування їх навчальних досягнень, здійснювати педагогічний супровід процесів соціалізації та професійного самовизначення.

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Теми лекційних занять	ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ											

	ГЕОГРАФІЇ У ВИЩІЙ ШКОЛІ											
Тема 1. Професіограма сучасного викладача географії	21	2	4	-	-	15	22	-	2	-	-	20
Тема 2. Основні принципи та форми викладання географічних дисциплін у ВШ. Студентоцентроване навчання	21	2	4	-	-	15	23	1	2	-	-	20
Разом за ЗМ1	42	4	8	-	-	30	45	1	4	-	-	40
Теми лекційних занять	ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2 МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ГЕОГРАФІЇ У ВИЩІЙ ШКОЛІ: ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ											
Тема 1. Засоби навчання географії у ВШ. Інформаційно- комунікаційні технології. Смарт- технології. STEM- та STEAM-освіта у ВШ.	25	4	6	-	-	15	22	1	2	-	-	19
Тема 2. Методи навчання у викладанні географії у ВШ	23	2	6	-	-	15	23	1	2	-	-	20
Разом за ЗМ 2	48	6	12	-	-	30	45	2	4	-	-	39
Усього годин	90	10	20	-	-	60	90	3	8	-	-	79

6.2.1. Теми практичних занять

№ п /п	Тема семінарського заняття	Кількість годин	Кількість балів, які може отримати студент
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1			
1	Професійний та психологічний портрети викладача географії	2	5
2	Нестандартні форми навчання	2	5

	географії та методика їх проведення		
3	Інноваційні технології та прийоми викладання географії у ВШ	4	5
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2			
6	Географічні компетентності та їх розвиток у студентів	4	5
7	STEM- та STEAM-освіта під час вивчення географії у ВШ: від теорії до практики. Розробка STEM- та STEAM-проекту	4	5
8	Інтерактивні методи під час викладання географічних дисциплін та методика їх проведення	4	5

6.2.2 Тематика індивідуальних наукових дослідницьких завдань

№	Назва теми
1	Методика викладання як шлях до розвитку географічного мислення студентів.
2	Закономірності та принципи процесу навчання у закладі вищої освіти.
3	Зміст географічної освіти як проблема дидактики вищої школи.
4	Інформування як застарілий підхід у навчанні географії.
5	Способи досягнення цілей навчання географії.
6	Співвідношення методів навчання географії у вищій школі з методами науки.
7	Ідеалізація, абстракція та формалізація географічних знань і процес навчання.
8	Роль інтонації голосу в активації сприйняття географічної інформації.
9	Робота з новітніми технічними засобами навчання географії.
10	Порівняльна характеристика традиційного і модульного навчання географії.
11	Проблемна ситуація як навчальний сегмент у вивченні географії.
12	Групові технології в навчальному процесі вивчення географії.
13	Ігрові технології навчання географії.
14	Гіпно- та сугестопедичні технології навчання географії.
15	Орфоепія в живій бесіді на географічну тематику.
16	Емоційність мови у викладацькій майстерності.

17	Особливості психології ораторської праці у викладанні географії.
18	Монолог і діалог в педагогічному спілкуванні географів.
19	Стиль спілкування у вузівській аудиторії.
20	Презентація як засіб подання просторової географічної інформації.

* ІНДЗ – в цілому для навчальної дисципліни (10 балів).

6.2.3 Самостійна робота

№	Назва теми
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ №1	
1	Порівняльний аналіз німецької та французької моделі вищої освіти.
2	Порівняльний аналіз англійської та американської моделі вищої освіти.
3	Принципи державної політики у сфері освіти.
4	Порівняльний аналіз традиційних типів навчання: догматичний, пояснювально-ілюстративний, проблемний.
5	Навчання географії у країнах Європи.
6	Навчання географії у США та Бразилії.
7	Структура географії у країнах Азії.
8	Структура географії у країнах Африки.
9	Структура географії у Австралії.
10	Принципи навчання: науковості, послідовності і системності.
11	Принципи навчання: доступності, свідомості і активності.
12	Принципи навчання: міцності, зв'язку теорії з практикою.
13	Принципи навчання: доповненості, наочності у навчанні.
14	Принципи навчання: єдності наукового і навчального процесу, участі у науково-дослідній роботі.
15	Принципи навчання: індивідуального підходу і урахування особистих можливостей.
16	Принципи навчання: єдності теоретичної і практичної підготовки
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ №2	
17	Модифікуючі інновації у викладанні географії.
18	«Кейс-метод» у викладанні фізико-географічних дисциплін.
19	«Кейс-метод» у викладанні суспільно-географічних дисциплін.
20	«Сендвіч-навчання» у викладанні фізико-географічних дисциплін.
21	«Сендвіч-навчання» у викладанні суспільно-географічних дисциплін.
22	Метод «портфоліо» у викладанні географії.
23	Пояснювальне та проблемне навчання географії.
24	Співвідношення методів навчання у вищій школі з методами науки.
25	Географічні інформаційні системи й технології.

7. Система контролю та оцінювання

Види та форми контролю. Формами поточного контролю є усна чи письмова (тестування, есе, реферат, творча робота, лабораторна робота) відповідь студента. Формою підсумкового контролю є екзамен (іспит).

Контрольні заходи включають поточний та підсумковий контроль знань студента. Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних та інших видів занять, самостійної роботи і має на меті перевірку рівня підготовленості здобувача до виконання конкретної роботи. Підсумковий контроль проводиться з метою оцінки результатів навчання на завершальному етапі.

Засоби оцінювання. Засобами оцінювання та демонстрування результатів навчання є: контрольні модульні роботи з використанням стандартизованих тестів та вправ на логічне мислення; проекти (наскрізні проекти; індивідуальні та командні проекти; дослідницько-творчі та ін.); розрахункові, графічні, розрахунково-графічні роботи; презентації результатів виконаних завдань та досліджень; студентські презентації та виступи на наукових заходах.

Критерії оцінювання результатів навчання з навчальної дисципліни. Загальна кількість балів, яку студент може отримати у процесі вивчення дисципліни протягом семестру, становить 100 балів, з яких 60 балів здобувач набирає при поточних видах контролю і 40 балів – у процесі підсумкового виду контролю (заліку чи екзамену).

Кількість балів за кожний навчальний елемент виводиться із суми поточних видів контролю. Кількість балів за змістовний модуль дорівнює сумі балів, отриманих за навчальні елементи даного модуля. Максимальна кількість балів складає: за 1 модуль – 30; 2 модуль – 30 балів.

Здобувач, який набрав протягом нормативного терміну вивчення дисципліни 60 балів та виконав навантаження за всіма кредитами, має можливість не складати іспит і отримати набрану кількість балів як підсумкову оцінку або складати іспит з метою підвищення свого рейтингу за даною навчальною дисципліною. Якщо студент набрав менше 30 балів, він не допускається до складання іспиту.

Підсумкова оцінка за навчальну дисципліну, з якої складається екзамен, виводиться із суми балів поточного контролю за модулями (до 60 балів) та модуля-контролю (екзамену чи заліку) – до 40 балів. Якщо здобувач за власною ініціативою чи бажанням, крім обов'язкових видів контролю (60 балів), виконує додаткові види роботи – ІНДЗ (фіксовані виступи, реферати, статті, участь в олімпіадах, наукових конференціях тощо), може отримати додатково 20 балів, які також підсумовуються до підсумкової оцінки.

Відповідно до вимог Болонської угоди проводиться місцева (національна) шкала визначення оцінок і шкала ECTS. Для їх порівняння використовується така таблиця:

<i>Рейтингова оцінка з дисципліни</i>	<i>Оцінювання в системі ECTS</i>	<i>Оцінка за національною шкалою</i>	<i>Залік за національною шкалою</i>
90-100	A	5 (відмінно)	Зараховано
80-89	B	4 (добре)	

70-79	C	4 (добре)	
60-69	D	3 (задовільно)	
50-59	E	3 (задовільно)	
35-49	FX	2 (незадовільно) з можливістю повторного складання	Не зараховано
1-34	F	2 (незадовільно) з обов'язковим повторним курсом	

Розподіл балів, які отримують здобувачі за кожен елемент

Поточне оцінювання (аудиторна (лекційний матеріал і практичні роботи) та самостійна робота)										Кількість балів (екзамен)	Сумарна к-ть балів
Змістовий модуль 1					Змістовий модуль 2					40	100
T1	T2				T1	T2					
15	15				15	15					

8. Рекомендована література

8.1. Базова (основна)

1. Проблемне навчання географії / Корнєєв В.П., Корнєєва О.В., Круглик Л.І., Топузов О.М. За заг. ред. проф. В.П. Корнєєва – Х.: Видавнича група «Основа». – 96 с.
2. Корнєєв В. П. Технології в навчанні географії: Посібник. – Х.: Основа, 2004.- 111 с.
3. Щипович Є.І. Методика викладання географії – К., Вища школа, 1982.
4. Вітвицька С.С. Основи педагогіки вищої школи: Методичний посібник для студентів магістратури. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. – 316 с.
5. Ігри для дорослих . Інтерактивні методи навчання/Упоряд. Л. Галіцина – К.: Ред. загальнопед. газ., 2005. - 128 с.
6. Освітні технології: Навч.- метод. посібник / За ред. О. М. Пехоти – К.: А.С.К., 2004. – 256 с.
7. Болубаш Я. Я. Організація навчального процесу у вищих закладах освіти: Навч. посібник. – К.: ВВП «Компас», 1997. – 64 с.
8. Щербань П. М. Навчально-педагогічні ігри у вищих навчальних закладах: Навч. посіб. – К.: Вища школа, 2004. – 207 с.
9. Ясулайтіс В. А. Дистанційне навчання: метод рекомендації. – К.: МАУП, 2005. – 72 с.
10. Кобернік С. Г. та ін. Методика викладання географії в школі: Навчально-методичний посібник. – К.: Стафед-2, 2000. – 320 с.
11. Освітні технології: навч.-метод.посібник/ За заг.ред. О.М. Пехоти. – К.: А.Р.К., 2001. – 256 с.

12. Пометун О.І. Енциклопедія інтерактивного навчання / О.І. Пометун. – К., 2007 – 144 с.
13. Касіяник І.П., Мисько В.З. Методика навчання географії (теоретичний аспект). Кам'янець-Подільський : ТОВ «Друкарня «Рута»», 2017. – 214 с.
14. Корнєєв В.П. Форми навчання географії в школі: Посібник для вчителя. – Кам'янець-Подільський: Абетка, 2004. – 224 с.
15. Чубрей О.С. Система підготовки майбутніх учителів географії до професійної діяльності на засадах компетентнісного підходу: монографія. Чернівці: Технодрук, 2020. - 376 с.

8.2. Допоміжна

1. Ю.Ю. Пологовська формування профорієнтаційної компетентності у майбутніх вчителів географії методом ситуативного аналізу//Географія в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка: 85 років – досягнення та перспективи (GTSM): Матеріали міжнар. наук.- практ. конфер.(м.Київ 30-31 березня 2018 р.// гол. ред. колегії: Я.Б. Олійник – К.: Прінт-Сервіс, 2018 – 361 с., С. 194-197.
2. В.І. Остроух Електронні картографічні посібники як форма реалізації інноваційних технологій в освітньому процесі // Географія в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка: 85 років – досягнення та перспективи (GTSM): Матеріали міжнар. наук-практ. конфер. (м.Київ, 30-31 березня 2018 р.)/ гол. ред. колегії Я.Б. Олійник – К.: Прінт-Сервіс, 2018 – 361 с., С. 311-314.
3. Шляхи підвищення ефективності уроку географії / Упорядник О.Я. Скуратович. - К.:Рад.шк.,1991. – 96 с.
4. Варакута О.М. Формування географічних понять //Географія та основи економіки в школі. – 2002. – № 6.-С.28-31.
5. Бойчук Ю.Д. Компетентнісний підхід як основа модернізації сучасної освіти. *Освітній простір. Глобальні, регіональні та інформаційні аспекти*. 2013. Вип. 13. С. 130–135.
6. Гнезділова К.М., Касярум С.О. Моделі та моделювання у професійній діяльності викладача вищої школи: навч. посіб. Черкаси: Вид. Чабаненко Ю. А., 2011. 124 с.
7. Єльнікова Г. Про впровадження компетентнісного підходу в навчальний процес вищого навчального закладу. *Теорія та методика управління освітою*. 2010. № 5. С. 11. URL: <http://tme.umo.edu.ua>.
8. Костікова І.І. Сучасні методологічні підходи до професійної підготовки вчителя засобами інформаційно-комунікаційних технологій. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2008. № 8. С. 79–83.
9. Криловець М.Г. Фахова та методична підготовка майбутніх учителів географії: теорія і практика: [монографія]. Ніжин: Вид-во НДУ ім. М. Гоголя, 2007. 301 с.
10. Остапюк Л.І., Тимошенко І.О., Савичук А.О. Удосконалення освітнього процесу в університеті з врахуванням сучасної парадигми вищої освіти. *Клінічна та експериментальна патологія*. 2016. Т. 15, № 5. С. 104–107.

11. Сікора Я.Б. Реалізація змішаного навчання у вищому навчальному закладі. *Науковий вісник ужгородського університету. Сер. Педагогіка. Соціальна робота.* 2016. Вип. 2(39). С. 236–239.

12. Заячук М. Краєзнавчий підхід в сучасній шкільній географії: проблеми та перспективи. // *Історія української географії. Спец. випуск. Краєзнавство. Всеукраїнський науково-теоретичний часопис.* – Тернопіль: Підручники і посібники, 2001. – Випуск 2 (4) 132 с., С.56-57.

13. Заячук М. Українознавчі мотиви у викладанні географії в загальноосвітній школі V конгрес україністів (географічне українознавство) / Чернівці, 26-29 серпня 2002 р. *Соціально-гуманітарні науки – Чернівці: Рута-ЧНУ.- 2004.- С. 318-321.*

14. Заячук В.О. Сучасні педагогічні технології: дидактично-інформаційний аспект. Т. 1. Луцьк: Твердиня, 2009. 288 с.

15. Біляковська О.О. Дидактика вищої школи: навч. посібник/ О.О. Біляковська, І.Я. Мицишин, С. Б. Цюра. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2013. – 360 с.